

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ

Охота Н. В., здобувач вищої освіти групи Б 3/2

Миколаївський національний аграрний університет

Екологічна безпека розглядається як пріоритетна складова національної безпеки держави. Вивчено етапи виникнення і становлення цього наукового напрямку. Охарактеризовано основні проблемні питання. Запропоновано теоретичні та практичні засади екологічної безпеки, досліджено проблеми екологічного транскордонного забруднення компонентів навколишнього середовища.

Ключові слова: *екологічна безпека, екологічна небезпека, транскордонні ризики та загрози, транскордонні території, екологічні інтереси суспільства.*

Однією з найважливіших проблем сучасності є екологічна небезпека, яка має глобальний характер, екологічні прояви у суспільному житті мають пріоритетний характер з огляду на безпеку світу.

Обумовлено, що екологічна безпека є складовою національної безпеки, процесом управління системою національної безпеки, за якого державними і недержавними інституціями забезпечується екологічна рівновага і гарантується захист середовища проживання населення країни і біосфери в цілому, атмосфери, гідросфери, літосфери і космосфери, видового складу тваринного і рослинного світу, природних ресурсів, збереження здоров'я і життєдіяльності людей і нівелюються віддалені наслідки впливу [1].

До основних екологічних небезпек відносять: підпорядкованість екологічних пріоритетів економічній доцільності; неврахування наслідків для довкілля у законодавчих та нормативно-правових актах; переважання ресурсо-

та енергоємних галузей у структурі економіки із здебільшого негативним впливом на довкілля; зношення основних засобів в усіх галузях національної економіки; неефективну систему управління у сфері охорони навколишнього природного середовища та регулювання використання природних ресурсів; незадовільний контроль за дотриманням природоохоронного законодавства та незабезпечення невідворотності відповідальності за його порушення; недостатнє фінансування природоохоронних заходів.

Основи екологічної безпеки в Україні проголошено Декларацією про незалежність, на конституційному рівні у ст. 16 Конституції України. Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» (ст. 50) визначено екологічну безпеку як стан навколишнього природного середовища, за якого забезпечується попередження погіршення екологічного стану й виникнення небезпеки для здоров'я людей, що гарантується здійсненням широкого комплексу взаємопов'язаних екологічних, політичних, економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів.

Окремо слід виділити біологічну безпеку, яка являє собою пріоритет державної політики у сфері біологічної безпеки та біологічного захисту через здійснення системних заходів зі створення та ефективного функціонування національної системи безпеки й захисту, протидії проявам біотероризму, захисту населення від безконтрольного та протиправного поширення генетично-модифікованих організмів, збереження безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища [2].

Актуальність і важливість таких напрямків діяльності збереження природи, як охорона біологічного і ландшафтного різноманіття, збереження й відтворення екологічної активності екосистем затверджено Постановою Кабінету Міністрів України «Про концепцію Національної Програми збереження біологічного та ландшафтного різноманіття України» від 12.05.1997 року та Національною Програмою збереження біологічного різноманіття [3].

Обумовлено, що біологічне та ландшафтне різноманіття України і її регіонів являє собою одне з найважливіших багатств суспільства, яке вимагає не

тільки його збереження, але й практичного вирішення проблем його відтворення, формуючи сприятливе для життя довкілля та перспективи існування нації, збереження заповідних територій.

Обумовлено й доведено, що стратегічна ідея розвитку заповідних територій спрямована на збереження цілісного природного каркасу Європи, об'єднавши в єдину європейську мережу її найбільш цінні природні території, що в свою чергу дозволить підтримувати загальний екологічний баланс. Використання наявного потенціалу заповідних територій здійснюється у формі природних заповідників, біосферних заповідників, національних природних парків, регіональних ландшафтних парків, заказників, парків природи, заповідних урочищ, ботанічних садів, дендрологічних парків, зоологічних парків, парків-пам'яток садово-паркового мистецтва. А транскордонні екологічні небезпеки виникають за межами держави, й включають: викиди забруднювачів у середовище, перенесення забруднювачів через кордони, взаємодію забруднюючих речовин з об'єктами навколишнього середовища іншої держави.

Обумовлено, що головну роль у транскордонному екологічному забрудненні практично завжди відіграють викиди в атмосферу. Основними факторами, що визначають провідну роль цього виду забруднення, є характер поширення речовин і продуктів їх перетворення; значні обсяги викидів; подальша міграція й трансформація в інших середовищах після випадання з атмосфери; всеохоплюючий вплив на природні процеси й екосистеми [4].

Значної екологічної шкоди зазнають ґрунти внаслідок їх забруднення викидами промисловості, невмілого або надмірного використання в аграрному секторі засобів хімізації, а також забруднення значних площ внаслідок аварії на Чорнобильській атомній електростанції.

На сучасному етапі розвитку суспільства, коли інтенсивно відбувається погіршення якісних параметрів навколишнього природного середовища, об'єктивно виникла необхідність посилення природоохоронної діяльності

суспільства, спрямованої на збереження, поліпшення стану, відтворення екологічних параметрів екосистем [5].

Довкілля вважається безпечним, коли його стан відповідає встановленим критеріям, стандартам і нормативам, що стосуються його чистоти (незабрудненості), ресурсомісткості (невиснаженості), екологічної стійкості, санітарних вимог, видового різноманіття, здатності задовольняти інтереси суспільства на різних рівнях управління (від локального до глобального). Саме заповідні території можуть стати основою збереження біорізноманіття для майбутніх поколінь.

Література:

1. Качинський А. Сучасні проблеми екологічної безпеки України /А. Качинський. – К, 1994. – 48 с. (Препринт / Національний інститут стратегічних досліджень; № 33).
2. Бакуменко В.Д. Формування державно-управлінських рішень: проблеми теорії, методології, практики. – К., 2000
3. Постанова Верховної Ради України «Про Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України». – Відомості Верховної Ради (ВВР), 1997, N 10, ст.85) (із змінами, внесеними згідно із Законом N 2171-III (2171- 14) від 21.12.2000, ВВР, 2001, N 9, ст.38).
4. Вихрист В.В. Цивільно-правова відповідальність за шкоду, завдану трансграничними забрудненнями: міжнародно-правовий аспект / В.В. Вихрист // Часопис Академії адвокатури України. – 2011. – № 13(4). – С. 2-6.
5. Хлобистов Є. Стратегія екологічної безпеки: методологічні підвалини, механізми розробки та реалізації / Є. Хлобистов // Економіка природокористування і охорони довкілля : щорічник наукових праць – К., 2006. – С. 21–29.

Annotation

Ecological security is considered as a priority component of national security of the state. The stages of origin and formation of this scientific direction are studied. The main problematic issues are described. Theoretical and practical principles of ecological danger are offered, the problems of ecological transboundary pollution of environmental components.

Key words: *ecological safety, ecological danger, transboundary risks and threats, transboundary territories, environmental interests of society.*

**Науковий керівник – Вишнеvsька О.М.,
д-р екон. наук, професор, декан обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв**